

چکیده کتاب وجود و عدم

۱. بهترین و عالی‌ترین راه شناخت خداوند متعال چیست؟
۲. کتاب تکوینی خدا چیست؟
۳. هر مخلوقی از مخلوقات، در وجود خود چهار کلمه را می‌پروراند.
۴. کتاب وجود و عدم، کتاب حکمت قرآن است نه فلسفه.
۵. تعریف مفهوم وجود و عدم از بیان مرحوم حاج ملاهادی سبزواری یگانه فیلسوف قرن سیزده هجری.
۶. آیا عدم در فکر انسان و یا در خارج فکر انسان مفهوم و معنایی دارد یا خیر؟
۷. چرا ضدیت و تناقض درباره دو مفهوم وجود و عدم برخلاف حقیقت است؟
۸. توضیح این که همه جا عدم به معنای اعدام موجود است نه این که خود، مفهوم و مصداقی مستقل داشته باشد.
۹. اثبات این که اعدام و نابودی در مقابل آن چه به اراده خدا به وجود آمده است غلط و محال است.
۱۰. بیان دلیلی از فرمایشات مولای متقیان امیرالمؤمنان ع مبنی بر این که مفهوم عدم در برابر حدوث موجودات و فناء آنها به وجود آمده است.
۱۱. حکمت پیدایش کلمات و مفاهیم و عبارات در طبیعت چیست؟
۱۲. شبهات سوفسطائی‌ها و کسانی که خود و همه چیز را موهوم و معدوم می‌دانند، از درجه اعتبار ساقط است.
۱۳. بیان سؤالاتی که در برابر حوادث و صنایع موجود در طبیعت بوجود می‌آید. (چهار کلمه حکمت)
۱۴. سؤالات چهارگانه حکمت، در مقابل یک صنعت و یا یک عمل حکیمانه است نه حوادث و صنایع تصادفی.

۱۵. اثبات این که ایراد کلمات حکمت، در عالم جایز است.
۱۶. منظور رسول اکرم ص از این حدیث که هرکس بتواند ده اسم از اسماء خدا را بشمارد و بشناسد، بهشت بر او واجب می شود چیست؟
۱۷. لزوم اهمیت پی بردن به صانع از طریق دیدن صنایع.
۱۸. سؤال و پرسش پیرامون هستی چه زمانی در اذهان بوجود می آید؟
۱۹. یک برهان بر اثبات وجود آفریننده.
۲۰. آیا آفریننده قدیم و ازلی است یا ممکن است او هم مانند سایر موجودات حادث باشد؟
۲۱. تعریف کلمه علم.
۲۲. علم از نظر موجودیت خود و از نظر انتساب به عالم و ارتباط به معلوم، قهراً سه حالت پیدا می کند.
۲۳. برهانی مبنی بر این که آفریننده عالم، عالم و داناست؟
۲۴. توضیح این که علم خدا، عین ذات خداست.
۲۵. اثبات این که علم و عالم در وجود خدا یک حقیقت است و در وجود انسان دو حقیقت.
۲۶. آیا معلومات علمی، حقیقتی سوای علم ذاتی است و یا این که این معلومات خاصیت ذاتی علم است؟
۲۷. چگونگی پیدایش علم در وجود انسان.
۲۸. هرچیز در عالم، لوازم ذاتی دارد که قابل انفکاک از آن ذات نیست.
۲۹. تعریف علم و قدرت و لوازم ذاتی دانایی.
۳۰. توصیف علم خدا در نظر فلاسفه: علمه با الاشیاء قبل الاشیاء کعلمه بالاشیاء بعد الاشیاء.
۳۱. وحدت علم و عالم و معلوم بر مبنای فلسفه، از وحدت علم و عالم و معلوم بر مبنای توحید اسلام، جداست.

۳۲. بین ذات خدا و ذات خلق واسطه سوای ذات مقدس وجود ندارد، زیرا برای این که خدا خود علم است و علم به معنای کشف است.

۳۳. چرا فلسفه و وحدت وجود، ارتباط هستی خدا را به هستی خلق از طریق اشتراک وجود و وحدت وجود می‌داند؟

۳۴. توحید اسلام، ارتباط علم خدا را به هستی مخلوقات، از طریق کشف و مشاهده می‌شناسد.

۳۵. بیان کیفیت علم خداوند متعال به معلومات و کیفیت علم انسان به همین معلومات.

۳۶. تعریف علم کلی و علم جزئی.

۳۷. درک انسان از کلیات به کلیات است و نمی‌تواند از جزئیات به جزئیات و یا از کلیات به جزئیات آگاهی پیدا کند.

۳۸. نحوه پیدایش علم خدا به کلیات و جزئیات چگونه است؟

۳۹. ارتباط علم خدا به معلومات و مخلوقات از طریق کشف آن هستی‌ها و کشف فروع آن هستی‌ها برای ذات مقدس است.

۴۰. خاصیت ذاتی علم، کشف معلومات است، پیش از آن که در خارج ظاهر گردد.

۴۱. علم خدا به حقایق معلومات از طریق برخورد آن معلومات به ذات خدا نیست بلکه از طریق کشف آن معلومات است، یعنی چه؟

۴۲. تعریف اراده و مشیت.

۴۳. تفاوت بین اثر ذاتی و اثر ارادی و این که هستی‌ها اثر ارادی خدا هستند یا اثر ذاتی او؟

۴۴. به چه علت مکتب فلسفه و حکمت، قائل به اشتراک وجود هستند؟

۴۵. اثبات این که فلسفه هرگز نمی‌تواند وجود مورد نظر خود، یعنی همان وجودی که اصل و هستی موجودات است را به کرسی الوهیت بنشانند و آن وجود موهوم مدلول به دلایل عَرَض و نمایش را لباس واقعیت و حقیقت ببوشانند.

۴۶. فلاسفه الهی نما بر مبنای یک چنین فرضیه‌هایی که دارند، به حدیث مشهور و معروف (کان الله و لم یکن معه شیء) جمله‌ای (والان کماکان) را اضافه کرده‌اند.

۴۷. حدیث الا کل شیء ما خلا الله باطل و کل نعیم لا محاله زایل، می‌خواهد قدم و ازلیت خدا و حدوث زمانی خلق را اثبات کند.

۴۸. تفاوت هستی مخلوقات با هستی خدا در حدوث و قدم است.

۴۹. بر چه مبنایی می‌توان استدلال کرد که هستی خلق، اثر ذاتی خداوند متعال نیست، بلکه اثر ارادی خدا است؟

۵۰. اراده و مشیت و اختیار، صفات قابل اثبات و قابل سلب از ذات مقدس خداوند متعال است که به خاطر ظهور فعل از خداوند متعال، ظاهر می‌شود.

۵۱. تعریف مشیت خدا.

۵۲. چطور خدا ممکن است کاری را بخواهد ولی راضی نباشد و معصیت‌کار را عذاب کند بر معصیتی که وقوع آن را خواسته و در شعاع مشیت او انجام گرفته است؟!

۵۳. اگر مردم به دعوت خدا احترام نگذاشتند و از طریق اخلاص و بندگی فعالیت خود را شروع نکردند دو حال (وقفه و رکود و فعالیت در راه کفر و معصیت) برای آنها قابل تصور است.

۵۴. حکمت این که مشیت خدا تعلق گرفته است که انسان آزاد باشد و آزادانه عمل کند چیست؟

۵۵. انسان در راه فعالیت و آزادی ممکن است سه راه را انتخاب کند.
۵۶. چرا گفته‌اند تاریخ آموزنده است؟
۵۷. اراده و مشیت در وجود انسان نمی‌تواند نمونه اراده و مشیت در وجود خدا باشد، چرا؟
۵۸. آیا اراده و مشیت عین فعل است و صددرصد مربوط به فعل است و یا این که به ذات مقدس هم ارتباطی دارد؟
۵۹. راه کسب کیفیت پیدایش علم و صفت خداوند متعال چیست؟
۶۰. هدف از بحث اراده و مشیت در علم توحید چیست؟
۶۱. خداوند از ازل، علم مطلق است نه علم به معلوم.
۶۲. توضیح این که: مشیت و اراده یعنی ارتباط علم خدا به آن معلوم خارجی براساس معلوم علمی.
۶۳. تفاوت اراده و مشیت در ارتباط با فعل انسان.
۶۴. مشیت خدا در پیدایش گناه و معصیت، بدلیل مشیت انسان است و اگر انسان نخواهد خدا هم به طریق اولی نمی‌خواهد.
۶۵. آیا خدا می‌تواند انسان را از گناه و معصیت برگرداند و یا این که نمی‌تواند و چنین قدرتی ندارد؟
۶۶. ترقی و تکامل انسانها از دو راه و به دو وسیله قابل وقوع است.
۶۷. چه زمانی انسان می‌تواند به معراج کمال انسانیت برسد؟
۶۸. چرا خدا به انسان اجازه گناه و معصیت می‌دهد؟
۶۹. توضیح این که اراده خدا به فعل انسان تعلق نمی‌گیرد ولی مشیت خدا به فعل انسان تعلق می‌گیرد.
۷۰. مشیت، واسطه بین علم و اراده است.

۷۱. بیان یکی دیگر از فرق‌های بین اراده و مشیت.
۷۲. در ادبیات عربی کلماتی که گفته یا نوشته می‌شود سه قسمت هستند.
۷۳. دلیل نامگذاری شیئی یا شخص به نام مخصوص چیست؟
۷۴. لازمهٔ یک زندگی کامل بنام بهشت یک لغت و بیان کامل مانند عربی است.
۷۵. توضیحی پیرامون اسم «الله» بعنوان اولین اسم برای خدا.
۷۶. آیا ظهور معنای الوهیت برای سالک، فقط و فقط در حال سلوک است یا این که تا حال وصول و لقاء تا ابد ادامه دارد؟
۷۷. مشاهدهٔ قلبی در لسان مولی علی ع به معنای روئیت از طریق قلب است نه به معنای علم به موجودیت خدا.
۷۸. تعریف اسم و صفت و این که چه زمانی انسان‌ها صاحب صفتی می‌شوند؟
۷۹. اثبات این که تمام الفاظ و صفاتی که بر ذات مقدس خدا دلالت می‌کنند حادثند.
۸۰. توضیح این که لفظ «الله» صرفاً برای اشاره به ذات وضع شده که بنده واله و مشتاق، آن را هنگام تحیر و اشتیاق استعمال می‌کند.
۸۱. مشهور است خداوند متعال هزار و یک اسم و صفت دارد، از میان صفات خداوند تبارک و تعالی اولین صفت کدام است؟
۸۲. چرا انسان‌ها نمی‌توانند صفت بدیع داشته باشند؟
۸۳. لازمهٔ اعتقاد به تدریجی بودن تکامل صنایع طبیعی، اعتقاد به عجز و یا جهل آفریننده متعال است! (رد نظریهٔ تکامل داروین)

۸۴. اثبات این که هر یک از موجودات طبیعت در نوع خود بدیع و بی سابقه‌اند.
۸۵. تعریف کلمات جاعل و بارء و ذارء.
۸۶. تعریف جعل بسیط و مرکب.
۸۷. توصیف دو صفت رحمانیت و رحیمیت خداوند متعال.
۸۸. گفته‌اند زندگی دنیا از رحمت رحمانیت خدا بوجود آمده است به چه معنا است؟
۸۹. منظور از اسمای حسنای خداوند متعال چیست؟
۹۰. آیا اسمای حسنای خداوند متعال قابل انتقال به انسان‌ها هست یا نیست؟
۹۱. چاره این که در هر علم و هنر و صنعتی متخصص کامل باشیم چیست؟
۹۲. علت تفاوت پیغمبران با دانشمندان در چیست؟
۹۳. خاصیت علوم دینی و الهی و مزیت آن نسبت به علوم انسانی و طبیعی چیست؟
۹۴. ایراد دو واقعه تاریخی جهت اثبات برتری علوم دینی بر سایر علوم.
۹۵. مکتب توحید، انسان را به علم و دانش مجهز می‌کند.
۹۶. منظور از نامتناهی بودن خدا از نظر زمان و مکان چیست؟
۹۷. دلیل این که تجلی ذات برای ذات غلط و محال است.
۹۸. اثبات این که هرگونه تحول و تغیر و نمود و نمایش در ذات خدا برای ذات خدا امکانپذیر نیست، از بیان امام رضا ع.
۹۹. فرض دو وجود و دو هستی و اشکالات وارد بر آن.
۱۰۰. فرض وجود خلق در برابر وجود خالق بدون تزامم و تضادم به چه نحو است؟

۱۰۱. بیان مفهوم تزامم بین دو وجود و توضیح این که بین دو حقیقت متباین به هیچ وجه تزامم و تصادم ایجاد نمی‌شود.

۱۰۲. اثبات حدوث ذاتی هستی خلق.

۱۰۳. بحثی پیرامون ذوات مخلوقات که سراپا فقرند و در ایجاد وجود خود محتاج به غنی می‌باشند.

۱۰۴. آیا هستی‌های اول و ذوات موجودات، مستقل از خالق و اراده خالق هستند.

۱۰۵. آیا خداوند متعال برای ایجاد هستی‌های اولیه نیازمند مصالح و مواد اولیه است؟

۱۰۶. تحلیل دو فرض خلاف عقل و منطق بر مبنای اعتقاد به نیازمندی خدا به مبادی آفرینش.

۱۰۷. ایجاد براهینی در ردّ دو فرضیه فوق.

۱۰۸. راه اثبات این که برای ایجاد هر صنعتی، یک اصل، کافی نخواهد بود.

۱۰۹. اثبات تعدد مبادی آفرینش در ایجاد مخلوقات.

۱۱۰. بیان تفاوت اختلاف صوری و اختلاف ذاتی با یکدیگر.

۱۱۱. توضیح اختلاف ذاتی اشیاء با یکدیگر.

۱۱۲. راه ارجاع دو شیئی مختلف به اصل اولیه چگونه است؟

۱۱۳. ملاک اختلاف آن‌چه که به وجود شیئی پیدا می‌شود و عمل وجودی لازم دارد و آن‌چه به عدم وجود آن

شیئی پیدا می‌شود و عمل وجودی لازم ندارد سه قسم است.

۱۱۴. دو شیئی وقتی با یکدیگر اختلاف وجودی و عدمی دارند، که قابل اجتماع در یک مرکز هستند.

۱۱۵. ایجاد دو شیئی متضاد نسبت به یکدیگر ما را مجبور می‌کند که اصول متعدد و مختلف بوجود آوریم ولی

برای ایجاد دو شیئی متناقض و یا متمائل به اصول متعدد احتیاج نداریم.

۱۱۶. در حکمت و فلسفه مقرر شده است که: پیدایش هر شیئی به وجود چهار علت بستگی دارد.
۱۱۷. همیشه واحدهای کمی و کیفی تقریباً "ملازم و توأم با یکدیگر است."
۱۱۸. توضیح این که هستی‌های اول در ذات خود، فاقد کمیت و کیفیت هستند.
۱۱۹. هدف نهائی و علت غائی خدا از آفرینش، همان معرفت و شناخته شدن است، نمی‌خواهد سوای شناخته شدن هدفی داشته باشد، چرا؟
۱۲۰. اگر پیدایش علم و معرفت در کار نباشد لازمه‌اش این است که خداوند در ایجاد عالم هدفی نداشته باشد.
۱۲۱. چه می‌شد اگر خدا ذاتی مانند ذات خود می‌ساخت تا منزله و مبرا از تمام علل و عوامل باشد؟
۱۲۲. این همه ارزش در مصنوعات انسان به دلیل احتیاجی است که آن مصنوع به صانع خود دارد.
۱۲۳. معرفی براهین تعدد مصالح اولیه جهان و انسان.
۱۲۴. آیا هندسه و کمیت، می‌تواند تضاد و تناقض بوجود آورد و یا این که پیدایش تضاد و تناقض، به اصل دیگری محتاج است؟
۱۲۵. بیان راه‌هایی جهت کشف تعدد در اصول هستی.
۱۲۶. عالم طبیعت تمامش حساب و هندسه است. بطوری که حکماء و دانشمندان می‌گویند شیئیت هر شیئی و موجودیت هر وجود، به حساب و هندسه آن است.
۱۲۷. توضیح این که آنچه خدا ساخته در ذات خود فقر است و آنچه از علم و حکمت در مخلوق بوجود آمده، عَرَضی و ترکیبی است.
۱۲۸. راه کشف اولین اصل در طبیعت، اصل ماده و ذرات مادی طبیعت است.

۱۲۹. اصل ماده در ذات خود و در حالت اولیه خود، مادی است یا غیرمادی؟! (بیان نظریات فلاسفه و دانشمندان

عصر اتم و عصر فضا).

۱۳۰. در نظر فلاسفه و دانشمندان، آیا نیرو و ماده به یک اصل برمی‌گردد؟ در واقع یک حقیقت است و یا این که

دو حقیقت متباین هستند که بعد از ترکیب به یکدیگر این همه خواص و مقتضیات بوجود می‌آید؟

۱۳۱. تفاوت مجردات با مادیات.

۱۳۲. بیان نظریه علمای عصر اتم، در تبدیل ماده به انرژی و تبدیل نیرو به ماده.

۱۳۳. یک ماده، شکل و صورت‌ها را از کجا به دست آورده است؟

۱۳۴. پاسخ به فلاسفه و دانشمندان عصر اتم در مورد منشأ پیدایش شکل و صورت‌ها در ماده.

۱۳۵. اثبات این که ماده به دلیل مادیت، بُعد و به دلیل ابعاد، ماده است.

۱۳۶. لزوم وجود اصولی که خداوند بایستی آن را ایجاد کند تا جهانی به این صورت بسازد.

۱۳۷. ذکر دلایلی مبنی بر این که آنچه در ماده و جسم، کمال و ارزش بوجود می‌آورد، خارج از لوازم ذاتی ماده

است.

۱۳۸. تشریح خواص ذاتی و خواص خارجی.

۱۳۹. ماده به دلیل خود چیست و به دلیل خارج از خود چه می‌شود؟

۱۴۰. آیا نور و روشنایی از خواص ذاتی ماده است یا ماده به دلیل خود، تاریکی و عدم نور است؟

۱۴۱. هندسه، برای استفاده از خواص ذاتی شیئی است نه برای ایجاد خاصیت در آن شیئی. (خاصیت وجود

هندسه در شیئی).

۱۴۲. پاسخ به کسانی که می‌گویند: ما می‌توانیم در جایی، خلاء کامل از وجود ماده بوجود آوریم با این که نمی‌توانیم جایی را از ظلمت و تاریکی خالی سازیم. پس اگر ظلمت و تاریکی از لوازم وجود ماده و به دلیل خود ماده است در جایی که ماده نباشد ظلمت و تاریکی هم بایستی وجود نداشته باشد، چنان که می‌بینیم در جایی که ماده نیست ابعاد سه‌گانه و محدودیت هم وجود ندارد.

۱۴۳. شرح خاصیت سیاهی ماده در مقابل الوان اربعه.

۱۴۴. تعریف تناهی و عدم تناهی، و تقسیم‌بندی اشیاء از این نگاه.

۱۴۵. توضیح این که ماده به وضع اول، فاقد حرکت از حالی به حال یا از جایی به جایی دیگر است.

۱۴۶. توضیح موت و حیات، دو کلمه نقیض یکدیگر، و توضیح این که حیات به دلیلی خارج از وجود ماده پیدا می‌شود.

۱۴۷. ذکر آیات و اخباری که از تعدد اصول هستی خبر می‌دهد.

۱۴۸. بیان دلیلی مبنی بر اشتباه بودن نظریه فلاسفه درباره ماهیت ظلمت.

۱۴۹. لازمه پذیرش یک اصل و یک حقیقت در پیدایش هستی چیست؟

۱۵۰. معرفی خصیصه واحد عددی یا ماده.

۱۵۱. راه کشف اصلی که از آن در ذرات ماده اتصال بوجود می‌آید.

۱۵۲. چگونه می‌توان یک جسم محدود را چنان به بال و پری مجهز سازیم که نامحدود و نامتناهی گردد و تمام

آفرینش را زیر شعاع خود قرار دهد؟

۱۵۳. ظلمت مجعول در آیه اول سوره شریفه انعام به معنای ماده و ذره تاریک است نه این که به معنای عدم روشنایی باشد.

۱۵۴. تفاوت بین رنگ و نور.
۱۵۵. علت پیدایش رنگ در اجسام چیست؟
۱۵۶. تنها واسطه‌ای که اراده خدا را به ماده و ماده را به اراده خدا مربوط می‌سازد همین شعاع نور و بال و پر نورانیت است.
۱۵۷. تعریف تناهی و عدم تناهی به عنوان پنجمین خصیصه ماده.
۱۵۸. بیانی از امام ششم ع در مورد حقیقت و واقعیت نور.
۱۵۹. آیا جسم و ماده به حالت اولیه خود ساکن است یا متحرک؟
۱۶۰. توضیح این که حرکت، دلیل وجودی لازم دارد ولیکن برای سکون، دلیل عدمی کافی است.
۱۶۱. پاسخ به کسانی که معتقدند پیدایش حیات در ماده، علت و دلیلی به جز اراده و امر فاعل لازم ندارد. (اثبات این که خداوند تبارک و تعالی برای ایجاد عالم و خلق مخلوقات، اصول اولیه‌ای لازم دارد که آنها را علت مادی پیدایش مخلوقات قرار دهد).
۱۶۲. معرفی مراتبی که اصول اختلاف و تنوع را بوجود می‌آورند.
۱۶۳. پیدایش رسوم و حدود مختلف از یک اصل، قابل تحقق و قابل ظهور است. (مانند تغییر در ابعاد)
۱۶۴. اختلاف دو جسم با یکدیگر از نظر رنگ، نمی‌تواند از یک مبدأ و یک منشاء بوجود آید.
۱۶۵. آن چه در هستی مایه اشتراک است یک اصل و یک حقیقت بیشتر نیست و آن چه مایه اختلاف است از اصول متعدد بوجود آمده است.
۱۶۶. آیا رنگ‌ها و نورها یک حقیقت بیشتر نیستند؟
۱۶۷. تفسیر عرش و کرسی از بیان امام صادق ع در کتاب بصائر الدرجات.

۱۶۸. حدیثی از امام صادق ع از کتاب کافی که انوار عرش را به صورت حروف و اسماء اعظم ذکر می‌کند.

۱۶۹. یک تعریف برای جسم که جامع افراد و مانع اغیار است.

۱۷۰. تعریف امام صادق ع از اصول الوان اربعه.

۱۷۱. ترکیب موجودات عالم بدون دو اصل (ماده و روح) فاقد پذیرش است.

۱۷۲. اصل نور و نیرو در ذات خود مشتمل بر پنج اصل است که این اصول پنجگانه از نظر ایجاد رنگ و نور با

یکدیگر متفاوت و از نظر ایجاد نیرو و حیات با یکدیگر مشترکند.

۱۷۳. مبدأ پیدایش مخلوقات در خلقت، هفت اصل است. (معرفی اصول سبعة آفرینش)